

V.l.n.r.: Koen Van Bockstal (Vlaams Fonds voor de Letteren), Matthijs De Ridder (Vlaamse Auteursvereniging), Sylvie Dhaene (Iedereen Leest) en Bruno Vermeeren (VVBAD).

“Het is nooit gezien dat er vijf prioriteiten uit het memorandum van een sector in een regeerakkoord komen.”

ACTIEPLAN LEESBEVORDERING ONDER DE LOEP

Interview: Jessica Jacobs

Tijdens de zesde editie van het symposium *de Staat van het Boek*, dat op 24 april plaatsvond, was het zover: minister Gatz presenteerde het gloednieuwe en beleidsoverschrijdende actieplan voor leesbevordering. De doelstellingen in dit plan kaderen binnen het geïntegreerd letterenbeleid, zoals geformuleerd door het BoekenOverleg in het memorandum *Boeken op tafel* van 2014. META wist in de nasleep van de heuglijke voorstelling enkele leden van de werkgroep achter het actieplan in een gesprek samen te brengen. Aan het woord zijn Koen Van Bockstal (Vlaams Fonds voor de Letteren), Sylvie Dhaene (Iedereen Leest), Matthijs De Ridder (Vlaamse Auteursvereniging) en Bruno Vermeeren (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie).

Gisteren stelde minister Gatz het Actieplan Leesbevordering voor. Leen van Dijck, voorzitter van het BoekenOverleg, was enthousiast, maar wees er in haar toespraak op dat een halfvol glas nog steeds halfleeg is. Met welk gevoel vertrokken jullie naar huis?

Koen (VFL): Een positief gevoel, natuurlijk. Er gaat een behoorlijk lange ontstaansgeschiedenis aan het actieplan vooraf, maar je hoorde tijdens het plenair debat met politici nauwelijks een kritische noot. Zij erkennen en ondertekenen de belangrijke punten in dit actieplan en daar kunnen we alleen maar blij mee zijn. Maar ik blijf ook voorzichtig. Zoals de Engelsen zeggen: *“The proof of the pudding is in the eating.”* Daarmee wil ik zeggen dat het fijn is om een consensus te hebben die gewaardeerd wordt. Maar we zullen natuurlijk pas bij het uitrollen en realiseren van een aantal acties merken wat dit waard is. Ik denk dan aan twee punten. Ten eerste zullen we de commissie voor cultuur, minister Gatz en het kabinet nodig hebben om de link naar andere beleidsdomeinen, zoals Onderwijs, Welzijn en Innovatie, te leggen. Dat zijn niet onze vaste gesprekspartners, dus op dat terrein hebben we minder expertise. Ten tweede hebben we middelen nodig om het actieplan uit te voeren. Tijdens het symposium merkte ik de appreciatie voor wat we gerealiseerd hebben en dat dit voortkomt uit onze eigen kernwerking en een samenwerking binnen de sector. Maar daar mag het niet bij blijven. Een mooie eerste aankondiging in de goede richting kwam er over Boekstart, dat extra middelen zal krijgen om het project verder uit te rollen. Maar er is nog werk aan de winkel.

Bruno (VVBAD): Daar ben ik het mee eens. Ter aanvulling hierop: ik vind het een prestatie dat we vanuit het platform BoekenOverleg zo'n concreet plan op tafel leggen, waarbij elke partner een inbreng heeft. We delen al lang die eerste prioriteit van leesbevordering, die hebben we nu geconcretiseerd in een aantal actiepunten waar we verder mee kunnen werken. Het feit dat dit plan aanvaard is en dat we ermee aan de slag kunnen, is een ijkpunt voor het BoekenOverleg. Vanuit de sector bekeken is er op dit moment nog wel een hiaat dat ingevuld moet worden. We hebben de nodige mankracht en middelen nodig, maar de bovenlokale ondersteuning is met het verdwijnen van Locus grotendeels weggevallen.

Matthijs (VAV): Ook vanuit de Vlaamse Auteursvereniging is er veel zin om te praten over en te werken aan de concrete invulling van de actieterreinen. Ik denk dat je leesbevordering niet los kunt zien van de levende literatuur. We moeten op alle mogelijke plaatsen en momenten auteurs inschakelen, niet alleen om hun eigen boeken aan te prijzen, maar vooral om hun leesparcours te delen met mensen. Auteurs die hun dagen vullen met literatuur hebben altijd een parcours afgelegd om daar te komen, via het lezen van boeken van andere mensen. We moeten proberen om dat enthousiasme over te brengen, en dan sluit ik mij aan bij de stelling dat daar middelen tegenover mogen staan.

Sylvie (Iedereen Leest): Als ik terugdenk aan de vorige editie van *de Staat van het Boek*, twee jaar geleden, en het proces dat zich sindsdien voltrokken heeft, ben ik heel positief. Het heeft wel tijd gekost, maar dat is deel van een echt proces van overleg en dat zal nu onze kracht zijn voor de toekomst. Het voorbereidingstraject bracht ons rond de tafel en dat gebeurde in een goede sfeer en met de gemeenschappelijke intentie om samen te werken. Het idee om tot een consensus te komen over hoe we leesbevordering kunnen invullen, alleen al daar hadden we kunnen struikelen. Maar dat gebeurde niet. We hebben iets gevonden waar iedereen aan kan bijdragen, op inhaken en inspelen. We zijn niet in de valkuil getrapt van het te concreet te maken, maar maakten een dynamisch en open raamwerk. Het actieplan is een uitnodiging voor iedereen om bij te dragen tot de gemeenschappelijke doelstelling.

Bruno: Het is inderdaad heel open, maar als we een aantal vooropgestelde acties kunnen realiseren, zorgen we wel voor een structurele versterking. Een van de prioritaire acties in het plan is het organiseren van een train-de-trainer en vormingsaanbod. Als we dat vorm kunnen geven, dat mensen leren hoe ze leesplezier kunnen overbrengen, zal dat versterkend werken. Ook als we de genoemde lokale leesbevorderingsnetwerken uitbouwen, zal dat een structurele versterking zijn en op lange termijn impact hebben.

Koen: De essentie van het hele verhaal is het besef van het belang van het thema. De politiek heeft niet noodzakelijk de

makkelijkste weg gekozen door dit actieplan aan te nemen. Daar ben ik heel blij mee. We gaan voor duurzaamheid, werken op lange termijn, met zichtbare en minder zichtbare, maar vooral juiste acties. Daarom is het belangrijk dat dit plan niet ophoudt als deze Vlaamse Regering aftreedt. De volgende regering mag zich verwachten aan de opvolging van dit actieplan. Hier zijn we makkelijk twintig tot dertig jaar mee bezig.

Sylvie: Op zich is dit inderdaad geen interessant document voor de politiek, omdat het niet gaat om heel zichtbare veranderingen waar politici op korte termijn mee kunnen scoren. Dit gaat over trajecten en processen. Ik ben dan ook erg tevreden dat de minister van cultuur daar oren naar heeft. Twee van de meest gebruikte woorden in het document zijn 'netwerken' en 'samenwerking'. Ik denk dat we met dit plan onze maatschappelijke relevantie als sector nog zichtbaarder kunnen maken. Wat mij daarnaast positief stemt, is dat ik tijdens *de Staat van het Boek* heel vaak het woord leesplezier hoorde. Dat was ooit anders.

Koen: Ja, dat is waar. Dat woord begint er eindelijk in te geraken. Er was een tijd dat leesplezier automatisch geassocieerd werd met strips. Die connotatie verandert stilaan. Het begint in onze bredere sector door te dringen dat langer, frequenter en meer lezen belangrijk is. Nu is het een kwestie van dit naar de buitenwereld uit te stralen.

Het actieplan is sterk gebouwd op de netwerken en samenwerking binnen de sector, wat is de meerwaarde van een ondersteuning op beleidsniveau?

Koen: Het actieplan bevat drie speerpunten: de nood aan synergie en afstemming, inzicht in het belang en de effecten van leesbevordering, en verdere professionalisering en inhoudelijke versterking van leesbevorderaars. Als de Vlaamse Regering daarmee akkoord gaat, dan is de consequentie dat zij daar in het beleid verder op moet bouwen. We hadden spectaculairdere zaken kunnen vooropstellen, maar we hebben gekozen voor minder zichtbare, maar duurzame speerpunten.

Bruno: Het is een visie, een beleidskader en tegelijk zitten er actielijnen in die het geheel concreet maken en keuzes maken in hoe netwerking aan te pakken. Zeker wat betreft beleidsdoelmeinoverschrijdend werken. Er zitten genoeg elementen in om concreet aan de slag te gaan.

Matthijs: Door die erkenning op politiek niveau is het belangrijk om nu kansen te grijpen, of toch zeker in de nabije toekomst. Ons sterk netwerk is trouwens interessant voor de politiek, want dat bestaande netwerk kost op zich niets extra.

Koen: Het is door enthousiasme te creëren met succesvolle voorbeelden van samenwerkingen dat je een dynamiek op gang brengt. Zo hebben wij het alleszins aangepakt. Je ziet bij dit soort plannen vaak een top-downaanpak. Wij pakten het anders aan. Vanuit een netwerk leveren wij iets duurzaam en we tonen

zo aan de beleidsvormers wat werkt en dus wat wij graag zouden willen dat ze ondersteunen.

Sylvie: De tactiek van de aanstekelijkheid van goede voorbeelden. Naar mijn aanvoelen maakt dit plan onze sector makkelijker aanspreekbaar om mee samen te werken. Als sector kunnen we met dit actieplan aantonen dat we een interessante partner kunnen zijn, net omdat leesbevordering zo'n brede effecten heeft.

Er lopen momenteel al (pilot)projecten waarin de sector zelf geïnvesteerd heeft, daar komt ook een verwachting uit voort dat er vanuit de overheid een investering volgt?

Koen: Ja, dat klopt.

Bruno: Als we dan al wat zelfkritiek mogen hebben: we hadden misschien de budgettaire vragen wat beter mogen uitwerken. Daar moeten we in de toekomst oog voor hebben. Als we een opvolgend plan aan de regering presenteren, moeten we daar concrete financiële vragen aan koppelen. Nu blijft dat aspect een beetje in de lucht hangen.

Sylvie: Ik zie dat anders. Er is nu een inhoudelijk sterk document waarin we een duidelijk signaal geven dat we bereid zijn te ondernemen. Alle organisaties binnen het BoekenOverleg investeren erin, financieel en met expertise. De waarde daarvan is niet altijd in geld uit te drukken. Wie dit actieplan leest, beseft dat bibliotheken cruciaal zijn. Hun basiswerking moet verdergezet worden en daarnaast zijn er middelen nodig om de leesbevorderingsacties uit te voeren. Ook de auteurs hebben structurele ondersteuning nodig. Het plan zal pas goed zijn als de spelers sterk zijn. Alleen middelen tegenover bepaalde acties stellen, vind ik gevaarlijk.

Bruno: Daarom geeft het plan voor elke actie aan welke partners betrokken zijn. Maar daarnaast kunnen we misschien in de toekomst aangeven welke extra middelen nodig zijn.

Hebben alle partners binnen het platform BoekenOverleg hun eigen accenten kunnen leggen?

Bruno: Als iedere organisatie zijn eigen expertise en ervaring inbrengt, dan is het logisch dat die accenten er komen. Binnen het BoekenOverleg was er een oproep aan alle geïnteresseerden om samen een werkgroep op te richten om dit plan vorm te geven. Dat is geleidelijk aan gebeurd en er is geregeld teruggekoppeld naar het hele forum en de eigen achterban van de organisaties. Op die manier hebben we een plan dat gedragen wordt door de hele sector en niet alleen die paar mensen rond deze tafel.

Koen: Natuurlijk zitten er een aantal accenten in van bepaalde organisaties, maar het sterke aan dit actieplan vind ik net dat we op een consequente, coherente manier werken aan het geïntegreerd letterenbeleid. Er is op een heel logische manier gekeken naar hoe die partners in elkaar haken. De som is veel meer dan

“ DE POLITIEK HEEFT NIET NOODZAKELIJK DE MAKKELIJKSTE WEG GEKOZEN DOOR DIT ACTIEPLAN AAN TE NEMEN.

het optellen van de verschillende bestanddelen, het is voor het eerst dat we dit binnen de sector kunnen bereiken.

Sylvie: Uiteraard wil iedere organisatie dat de gekozen acties bijdragen tot de eigen doelstellingen. Het plan staat niet los van onze eigen plannen, alles haakt mooi in elkaar, met het doel-publiek voor ogen.

Bruno: De accenten die in het actieplan vervat zijn, zoals professionalisering, dat zijn zaken waar wij als vereniging al mee bezig waren. Ook lokale netwerken vormen voor ons een belangrijk thema, dus in die zin sluit het plan nauw aan bij de ontwikkelingen die aan de gang zijn. Je voelt vanuit de bibliotheek-sector dat er veel mensen niet werken om geld te verdienen, maar vanuit een engagement, een keuze. Het werk rond lezen en leesbevordering, liefde voor literatuur en boeken is dat ook. Dat zit bij velen in het DNA en dat dragen ze uit. Met dit plan geef je hen een zichtbare plek binnen een netwerk, dat vind ik sterk. Dat je die inzet van de bibliotheken op beleidsniveau zichtbaar maakt.

Mathijs: Wij zijn als auteursvereniging heel blij dat er zo'n plan is waar we ons achter kunnen zetten. En het plan heeft auteurs nodig. Het woord attitude valt regelmatig wanneer het gaat over leesplezier. Auteur zijn, daar word je meestal niet rijk van, het is een levenshouding. Er zijn een aantal projecten waarin die houding centraal komt te staan en waar wij dus een grote meerwaarde kunnen betekenen. Een concrete actie is het pilootproject auteursresidentie op school. Momenteel loopt er een project in de Sassepoort in Gent en een ander in de Spectrumschool in Antwerpen. Het houdt in dat auteurs een aantal keer per week in de school aanwezig zijn en kijken hoe ze rond boeken en literatuur kunnen samenwerken. Er is bewust gekozen voor doelgroepen waar werken rond leesbevordering een uitdaging lijkt. De auteurs slagen er wel in door hun enthousiasme uit te stralen, door te laten zien wat literatuur voor hen betekent en er in de praktijk met de leerlingen rond te werken. Het zijn voorlopig maar twee projecten, maar als het werkt, zouden we dit graag uitbouwen. De eerste indicaties zijn alvast heel positief. Dat wil niet zeggen dat we dit meteen overal moeten invoeren. Stel dat je in elke provincie elk jaar een paar projecten kunt opzetten, dan kun je daar een duurzaam effect mee hebben in die scholen. Er is volgens mij geen beter voorbeeld van aanzetten tot lezen. Ook bij mezelf vormden lezingen van auteurs, mensen die een compleet andere belevingswereld voorstellen, een *trigger* om auteur te worden.

Sylvie: De keynotespreker op *de Staat van het Boek*, auteur Alex Boogers, toonde in zijn betoog mooi aan wat de leerkracht voor jongeren kan betekenen. Hoe leerkrachten de gidsfunctie

hebben om jongeren tot leesplezier te brengen. Wij laten met dit actieplan leesplezier ontsnappen uit het hokje van het vak Nederlands waarin het soms wordt geduwd.

Matthijs: Dat is inderdaad belangrijk, dat het geen nichebegrip meer is. Laat ons hopen dat politici op het volgende symposium niet meer zo angstig zijn om leesplezier op te nemen in de eindtermen. Dat was nu bij het afrondend debat tussen de politici erg voelbaar. Op een bepaald moment hoorde ik iemand zeggen: wat is nu het probleem om dat gewoon op te nemen in de eindtermen? Dat het niet meetbaar is? Dat kan niet, want seksuele voorlichting staat ook in de eindtermen, en hoe ga je dat dan meten? Blijkbaar is het toch een resultaat van het denken dat leesbevordering deel uitmaakt van het vak Nederlands en met grammatica en taalbeheersing te maken heeft. Je hebt twee benaderingen van het leeslijstje: het lijstje afwerken als hoofddoel, of oog hebben voor het parcours dat afgelegd is.

Bruno: Als leesplezier een doelstelling is die je moet bereiken als leerling, dan moet je aantonen dat je plezier hebt in het lezen. Dat is de manier om het kapot te maken natuurlijk.

Koen: Ik denk dat het onze uitdaging is om aan te tonen dat leesplezier meer een attitude of levenshouding is. Als we zeggen dat dat in de eindtermen moet, heeft dat te maken met een soort van impliciete levenshouding. Dat is niet iets wat je bij op het lijstje van technische capaciteiten zet. Maar dat heeft nog niet iedereen door. Via leesplezier leer je jezelf te verplaatsen naar iemand anders. Het creëert tolerantie. Er komt zoveel meer bij kijken, waardoor het maatschappelijk relevant is. Eigenlijk beantwoordt leesplezier aan een heel grote nood in onze samenleving, maar dan niet op een moraliserende manier.

Bruno: De invulling van leesbevordering in dit actieplan dwingt de leerkracht om op een heel andere manier met leeslijstjes om te gaan. Het gaat niet meer over wat of hoeveel je moet lezen. Wel over de zoektocht naar iets waar de leerling plezier in kan vinden om te lezen. Ik kan me voorstellen dat dit het voor de leerkracht iets complexer maakt.

Koen: Een schoolvoorbeeld is dat van Alex Boogers, over een les in een technische school waar hij vraagt om een boek mee te brengen. Dan komt een leerling met een boek van Mohammed Ali aan en kun je zeggen: "Nee, dat is geen literatuur." Maar waar sta je dan? Je kunt ook zeggen: "Lees het maar, beleef er plezier aan en als je dat leuk vindt, kan dit andere boek ook interessant zijn." Dat is een minder krampachtige manier om hiermee om te gaan. Deze aanpak baseert zich op de *stepping stone*-theorie: als je ze te pakken krijgt, ga je hen verder begeleiden en binnen de kortste keren zijn ze misschien wel enthousiast om te lezen.

> Zie ook p. 43

Wat gaan jullie doen wanneer de acties die al opgezet zijn succesvol blijken?

Sylvie: Bijvoorbeeld voor de actie met de auteursresidenties: dit zijn nu twee pilotprojecten omdat we dit willen opvolgen, monitoren en in kaart brengen. Maar in de toekomst willen we er wel meer kunnen opstarten. Dan moeten we bekijken welke auteurs interesse hebben en scholen selecteren. Het moet in eerste instantie niet exponentieel groeien, vind ik, de matching is heel belangrijk. Dus er moet voldoende tijd besteed kunnen worden aan de zorg en opvolging.

Koen: De acties waarvan we echt weten wat de effecten zijn en die positief onthaald worden, zullen we naar voor schuiven als voorbeelden om verder uit te bouwen. Dan zal het zoals alles in dit land op z'n Willem Elsschots zijn, tussen droom en daad. We zullen kijken wat realistisch haalbaar is. Er is nu het voorbeeld van Boekstart, dat zoals de eerste actie van het actieplan voorstelt, verder uitgerold wordt. Dit is een project dat al tien jaar loopt. Je moet niet naïef zijn, dit actieplan zal tijd vergen en een vierde, vijfde, zesde versie zullen volgen voor de komende regeringen.

Er zijn wel nog een aantal voorwaarden voor het slagen van het actieplan?

Koen: Ja, dat lijkt me logisch. Als eerste voorwaarde is er de inzet en betrokkenheid van de organisaties in het BoekenOverleg. Maar aangezien ze hebben aangegeven dat ze dat gaan doen, twijfel ik daar niet aan. Het zal natuurlijk ook afhangen van het beleid, of er deuren openen. Er moet niet per se meteen veel geld liggen, maar we moeten wel op een volwassen manier het gesprek kunnen aangaan en de verschillende beleidsdomeinen kunnen betrekken. Ik ben ervan overtuigd dat er in andere beleidsdomeinen ook organisaties zijn die zelf een stuk van hun focus op dit actieplan kunnen leggen en hier een stuk aandacht en middelen voor kunnen vrijmaken.

Bruno: We hebben alleszins een sterk verhaal als we kunnen aantonen dat bepaalde projecten werken en we die willen uitbreiden en versterken.

Sylvie: Boekstart is, zoals gezegd, een goed voorbeeld van een pilotproject dat uitgerold zal worden over heel Vlaanderen, net omdat er geïnvesteerd is in samenwerking met andere beleidsdomeinen. Iedereen Leest en Kind en Gezin hebben hiervoor een overeenkomst, met samengebrachte doelstellingen: het leesplezier stimuleren, jonge kinderen in contact brengen met boeken en hun ouders stimuleren om voor te lezen. Dat is geen kunstmatige koppeling die van bovenaf opgelegd werd.

Bruno: Daar ligt inderdaad de sterkte van het actieplan: het is de eerste keer dat we allerlei eigen initiatieven van organisaties samenbrengen en versterken. Hier kunnen we een aantal jaar mee aan de slag.

Het actieplan legt ook sterk de nadruk op professionalisering.

Bruno: Dat is een andere sterkte van het plan. Je kunt niet alleen leesplezier uitdragen, daar moeten mensen voor gevormd

worden. Die nood is er altijd geweest, maar werd in het verleden minder benoemd. Het is de ambitie om daar werk van te maken.

Sylvie: Iedereen Leest probeert nu bijvoorbeeld de schakel te zijn tussen de zelfstandige leesbevorderaars. Ik denk dat we het plan een grote stimulans kunnen geven als we hen kunnen overtuigen om samen aan de slag te gaan.

Dit actieplan is duidelijk door de sector uitgewerkt, is het een overwinning dat de Vlaamse regering dit nu ondersteunt?

Bruno: Het stond in het regeerakkoord, minister Gatz moest met een actieplan komen en hij heeft het op een zilveren plateau aangeboden gekregen.

Koen: Ik denk dat Leen van Dijck dat heel juist verwoord heeft in haar speech tijdens *de Staat van het Boek*. Namelijk, we zijn met een ongelooflijk ambitieus memorandum naar de politiek getrokken. Daarin stonden een heleboel punten, zoals de gereguleerde boekenprijs, het actieplan leesbevordering, een generieke boekencampagne, een beter sociaal statuut voor de scheppende kunstenaar, enz. Het is volgens mij nooit gezien dat er vijf prioriteiten uit het memorandum van een sector in een regeerakkoord komen. Ik ken een aantal sectoren waar organisaties zich afvragen hoe we dit gedaan kregen. We zijn met een heel geloofwaardig eisenpakket gekomen en hebben, denk ik, goed lobbywerk verricht. Of dat dan wil zeggen dat wij het werk van de regering gedaan hebben, of dat de regering onze eisen heeft ingewilligd, dat vind ik niet belangrijk. Het belangrijkste is dat we voelen dat we op een of andere manier als partners — overheid en sector — iets kunnen realiseren.

Bruno: Je wilt ook niet dat een actieplan in het regeerakkoord staat en vervolgens de minister met een plan komt waar je als sector niet achter staat. We hebben nu een plan dat voorgesteld is door de sector en bekrachtigd werd door de minister, dus gedragen is door zowel het veld als het beleid.

Sylvie: Er is hard gewerkt aan het actieplan en het is een toekomstvisie geworden waarop we kunnen verderbouwen.

Matthijs: Leen van Dijck had het over een to-do-lijstje dat ze aan de minister zou overhandigen. Het is fijn dat we niet enkel moeten toekijken, maar ook iets te zeggen kunnen hebben.

Koen: Ik beschouw dat als een bewijs van vertrouwen in het feit dat de sector en het BoekenOverleg met een geloofwaardig plan gekomen zijn. Ik hoop dat we in de toekomst zo kunnen blijven werken.

Bruno: Het is ook voor onszelf een proces geweest. Als we in het memorandum van 2014 schreven "leesbevordering is de eerste prioriteit", denk ik dat we eigenlijk zelf niet goed wisten hoe we dat gingen uitwerken.

Koen: Ik herinner me nog dat dat geen evidentie was, we hebben gebakkeleid over hoe we aan leesbevordering zouden beginnen. Maar het is ons gelukt. Op naar het volgende memorandum. ■■